

MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KÖZLÖNYE.

Szerkeszti **Dr. NEUMANN EDE.**

Megjelenik július és augusztus kivételével havonként egyszer.

Előfizetési ára évi 6 korona. Az egyesület tagjai a tagsági díj fejében kapják.
A kéziratok és előfizetési díjak a szerkesztőhöz küldendők.

Lelkiismereti szabadság.

Az orthodoxyával való kibékülésre irányuló akciót a legnemesebb motívumok indították meg. Elismerést érdemel már azért is, mert csak nem rég egy ugyanily célú kísérlet előzte meg, mely nem azok hibájából vallott kudarcot, a kik a békét orthodox hittestvéreinknek felkínálták.

Az egyetemes magyar zsidóság közös nagy érdekei vezérelték a községkerületi elnököket, midőn az orthodox vezetőség ajtaján a béke nevében kopogtattak. Ridegen elutasították őket. Fátyolt borítva a multa, új kísérletre vállalkozott a „neológ“ zsidóság. A felekezet érdeke és méltósága sokkal szentebb előtte, sokkal izzóbb a valláshoz való szeretete, sokkal hőbben óhajtja, hogy a magyar zsidóság a többi hitfelekezetek sorában elfoglalja az őt megillető helyet, hogy a hitéletet szolgáló intézményei megerősödjenek és felvirágozzanak, semhogy a megbántódás miatt méltatlankodva, duzzogva félrevonuljon és azt mondja: hadd boldoguljanak az orthofoxia jelszavainak hivi, a hogy tudnak, hadd járjanak a saját utjaikon, mi tovább haladunk ösvényünkön, folytatjuk munkánkat, tovább építünk, tovább alkotunk, megizmosítjuk és fejlesztjük intézményeinket és a felekezet keretén kívül a jövőben is úgy teljesítjük nemzeti és kulturális feladatainkat, hogy fokozódjék még az elismerés, a melynek eddig is részesei voltunk, — magukra vessenek azok, a kik a széttagoaltságot többre becsülik a felekezet érdekénél, a kik viszályt és nem harmóniát, ellenséges érzületet és nem testvéri szeretetet akarnak; a békét nem *mi* bontottuk meg, hanem *ők*, nem nekünk kell közelednünk öhozzájuk, hanem nekik zöigetniek a mi ajtónkon. Pedig ha hiba volna is, ha sértett önérzetből így beszélnék, minden esetre sokkal inkább magyarázható, érthető és ennél fogva megbocsátható volna, mint azok eljárása, a kik szét akarják vágni a testvéri köteléket, mely hozzájuk füz.

Nem riadunk vissza semmiféle áldozattól, hogy a békét helyreállítsuk, hogy törvényes alapon meg lehessen alkotni a magyar zsidóság egyseges autonóm szervezetét. Nem a mi kedvünkért, hanem azért, mert így parancsolja a felekeze egyetemes érdeke. Ismételt kijelentéseink, hogy távol van

tőlünk minden oda irányuló szándék, hogy lelkiismereti kényszert gyakoroljunk, hogy vallásos felfogásokat vagy intézményeket érintsünk, hogy meglazítsuk a tradíciókhoz, vagy orthodox körökben uralkodó szokásokhoz való ragaszkodást, eloszlathattak minden kételyt és aggályt és minthogy sem az orthodoxyára, sem a status quo ante alapon álló hitközségekre nem akarjuk ráerőszakolni a szervezetet, minthogy módot fogunk nyújtani, hogy minden vallásos érdekük biztosítva legyen, hogy vallásos ügyeiket korlátlan függetlenséggel, egészen saját belátásuk, hajlamaik és óhajaik szerint intézzék, nem mondunk le arról a reményről, hogy sikerül majd megalkotni a béke művét. Azzal a bizalommal és optimizmussal tekintünk a jövőbe, a mely a zsidóságnak mindig erőssége volt; hiszszük, hogy igaz ügyünk diadalmaskodni fog, hogy kölcsönös megértéssel megoldjuk majd a nagy problémát, felekezetünk életkérdését.

Egyet azonban hangsúlyoznunk kell. És teszszük ezt a legnagyobb hátrózottsággal és nyomatékkal oly nyilatkozatokkal szemben, a melyek a magyar zsidóságnak békét kereső részét úgy tüntetik fel, mintha *bűnösnek* érezné magát, mintha ki akarná tépni az utolsó négy évtized történetéből azokat a lapokat, a melyeken az ő viselt dolgai vannak feljegyezve, mintha lehajtott fővel, földre szegzett szemmel, vezeklőként állana azok ítélőszéke előtt, a kik hivatva vannak élet és halál felett dönteni. Ugyanannak a lelki ismereti szabadságnak csorbítottatlan fentartását kívánjuk a magunk számára, a melynek biztosítására orthodox vagy más alapon álló hittestvéreink igényt tarthatnak és a melynek megóvása és minden támadás ellen való megvédése komoly szándékunk és elhatározásunk.

Semmi okunk restelkednünk, szégyenkeznünk, pirulnunk a miatt, a mit ez az u. n. neológ zsidóság művelt. Fájlaljuk, hogy a vallás törvényei iránt való tisztelet a magyar zsidóságban hanyatlott, fájlaljuk, hogy az ősi hagyományokhoz nem ragaszkodnak már oly erősen, mint egy századdal ezelőtt. De vajjon ki vonhatja ezért felelősségre azt a neológiát, a mely voltaképpen nincs! Az *élet* döngeti a hagyományok várfalait. Vajjon *mi* okoztuk-e az ostromot, vajjon *mi* tehetünk-e róla, ha egy-egy bástya meginog? És vajjon nagyobb lett volna-e ellentálló ereje, ha pilléreket nem építünk egy-egy repedező falrészletnek a megtámasztására?

Az a kérdés, hogyan alakult volna a kulturéletbe belépett zsidóságnak vallásos élete, ha a bekövetkezett változásokat figyelemre nem méltatva, mindent meghagyunk a régiben. Vajjon zsufozásig megtelnének-e diplomaink, ha gyengéd kiméletettel konzerváltuk volna bennük a rendetlenséget és zürzavart, ha zagyva nyelven beszélénk a hivekhez, ha egyetlen egy piuthoz nem nyultunk volna azok közül, a melyeket még a tudósok sem tudtak kommentár nélkül megérteni? Hát mindaz, a mit szemünkre lobbantanak, a mit bűnül rónak fel, nem a vallásos élet érdekében történt-e, nem mentő munka akart-e lenni, a miről azt mondják, hogy merénylet volt a vallás ellen, nem megnyerni, nem visszahódítani akartuk-e azokat, a kiknek közönyéért és lanyhaságáért felelősségre vonnak? És nem lett volna-e sokkal

nagyobb a kár, a pusztulás, ha ölbe rakjuk kezünket és keseregve, hogy minden romba dől, nem teszünk semmit, hogy gátat vessünk a pusztulásnak? Hatástalan volt-e ez a törekvés, eredmény nélkül szükölködött-e ez a mentő munka, nem sikerült-e általa ezeket és tizezreket megtartani a zsidóság számára, olyanokat, a kik különben elfordultak volna tőlünk? Vagy talán érdekében van a felekezetnek a művelt elemeket eltaszítani magától és zsidó tradíció-e azok lelki igényeivel nem törődni, a kik nem érik be minden táplálékkal, a mit nyújtanak nekik? Jobb lett volna-e kiüzni sorainkból azokat, a kik a zsidóság büszkeségévé és dicsőségévé váltak és a kik lelkük egész hűségével és odaadásával tartoznak hozzánk, fennen hirdetve és tettekkel dokumentálva, hogy hevülnek a zsidóságért, hogy kész örömmel állítják szolgálatába erejüket és egyéniségük értékét.

Sok szó esett a közelmúltban az orgonáról. Azt mondták: ki kell dobni a templomból. Nem zsinagógába való. Ha komoly az az állításunk, hogy a tradíció szent előttünk és hogy annak az alapján állunk, bizonyítsuk be a régi hagyományos felfogáshoz való hűségünket azzal, hogy eltávolítjuk templomainkból azt a hangszert, mely a konzervatív gondolkodásukat megbotránkoztatja.

Szilárd meggyőződésünk, hogy soha orgona hangjai nem szóltak volna meg zsidó templomban, ha azok, a kik bevitték zsinagógáinkba, sejtették volna, hogy valamikor ürügyül fog szolgálni a szakadás szószólójának. El tudunk képzelni ünnepélyes, az áhitat igényeit kielégítő istentiszteletet zene nélkül is. Nem egy ízben tiltakoztunk annak túltengése ellen egynémely vidéki hitközség templomában.

De vajjon minő cél vezérelte azokat, a kik az orgonát templomainkban meghonosították? És ha gyülekezeteink nagy áldozatok árán orgonás zsinagógákat építenek és súlyos anyagi terheket vállalnak, hogy az istentiszteletet a zene segítségével ünnepélyessé, megkapóvá, felemelővé tegyék, nem a vallás érdeke készíti-e őket erre? Idegen szokások követése indítékuk-e, vagy talán a vallásos céltól távol eső gyönyöröket akarnak nyújtani a hívőknek? Az orgona-kérdés aktái még nincsenek lezárva. Az orthodoxia még tartozik annak a bizonyításával, hogy használata nem engedhető meg. De vajjon, ha intranzigens felfogások tiltakoznak is ellene, nem vált-e tényleg az áhitat és az épülés hathatós eszközévé? Nem köszönhet-e neki istentiszteletünk semmit? És nincs-e semmiféle bizonyító ereje annak a körülménynek, hogy legjobbaink és ezek sorában oly férfiak, a kiknek konzervatív gondolkodásmódjához nem fér szó és a kik nagyon illetékesek voltak annak az eldöntésére, hogy mi ütökzik a hagyományba, az orgonát szívesen látták zsinagógáinkban. Alkalmatlannak mondható-e zsidó istentiszteleti célokra az a templom, a melynek Kayserling Májor papja volt, a melynek csarnokaiban akárhányszor ott láttuk Bloch Mózes, Brill Sámuel Lóböt, Kaufmann Dávidot?

Távolítsuk el az orgonát a templomból, állítsuk a bimát a zsinagóga

közepébe, orthodox ember nem ismeri el templomának.)* Fájjaljuk az ilyen felfogást, de nem kényszeríthetjük, hogy meggyőződését tagadja meg. Gondoskodni kell arról, hogy a ház, a melyben a hivek imádkoznak és az istentisztelet, a melyet az áhitatra rendelt helyen végeznek, lelki igényeiknek minden tekintetben megfeleljen. Semmiféle lelkiismereti kényszert nem kívánhatunk. Eddig sem gyakoroltunk. A pesti hitközség egyaránt figyelemmel van azokra, a kiket csak a régi, teljesen változatlan istentisztelet elégít ki, mint a piutok és néhány anachronisztikus ima nélkül való, magyar énekekkel gazdagított orgonás istentisztelet hiveire. De midőn az orthodox gondolkodásuk felfogásának tiszteletben tartását követeljük, igényt tartunk arra, hogy azok érzelmeit se sértsék, a kik más nézeteket vallanak és tiltakozunk az ellen, hogy vallásos intézményeiket úgy tüntessék fel, mintha expiációra volna szükségük.

Még sulyosabb elbírálás alá esik az a hang, a melyen a zsidó közélet és tudomány legelső képviselőiről szólnak. Arra nincs példa, hogy valamely felekezet önkezevel sárral dobálja azokat, a kiknek tevékenységéből dicsőség hárult rá. Kik teremtették meg azokat az intézményeket, a melyekre a magyar zsidóság büszkén mutat rá, kiknek köszöni a felekezet azokat a vívmányokat, a melyeknek áldásaiban nemcsak a „neológok“, hanem azok is részesednek, a kik a kongresszustól alkotott szervezeten kívül állanak! Vagy talán romboljuk le ezeket az intézményeket is és irányuljon törekvésünk oda, hogy hatályon kívül helyztessenek azok a törvényes rendelkezések, a melyeket hitközségeink és papjaink jogainak védelmére, a felekezet igazainak oltalmára küzdöttek ki azok a férfiak, a kiknek működését becsmérlni ismét divattá lett. Anyakönyvi és hitközségi ügyeink rendezése, a recepció és sok másegyéb, a miről ez alkalommal szólni nem akarunk, talán érett gyümölcsként hullott a felekezet ölébe, nincs-e minden eredményen, a mit az utolsó évtizedek feljegyeztek, azok verejtékének nyoma, a kiket most a vádlottak padjára szeretnének ültetni?

És a Rabbiképző-intézet! Mindenütt, a hol a zsidó tudományt becsülik, hódolattal övezik nevét. És nemcsak a tudomány legelső tekintélyeit tisztelik tanáraiban, hanem világszerte elismeréssel adóznak a *nevelés* munkájának, a melyet a tudomány nagyhirű mesterei falai között végeznek. A konzervatívnek ismert angol zsidóság főiskolájának élére oly férfiut állított, a ki ebből az „eretnek“ iskolából került ki, a határozottan konzervatív irányban haladó bécsi theológiai főiskola egyik tanszékét a budapesti intézetben ne-

*) שו"ת פרו השרה הלך שני סימן צ"ה אודות הקוה"ר טעמפעל אשר היה מכבד בעירובם ועתה נשחנה קצת שהבנייה אינו ממש בשפת הכותל ומימי כל נמוסיהם ככובע של הזונים ושאר דברים כמו כל הקוה"ר טעמפעלען אם מותר ליה לכהנים הוה? ... איך יענה על הדעת ההתיר ליבנם שם ולא רק להתפלל אסור שם דוהו פשיטא בין הידוע שכל העומדים שם לשרת רובם הם מונים ואפקורסים ואסור לענות אמן אתריהם ... אשילו ליבנם בעלמא ג"כ אסור

volt rabbi disziti. Bátran mondhatjuk, hogy ez iskola növendékeinek működése minden tekintetben megállja a versenyt a legkiválóbb magyar papok tevékenységével, a leggyengébbek is közülök lelkük egész erejével és hevületével buzgólkodnak feladataik szolgálatában és végzik gyülekezeteikben az építés munkáját. Vajjon micsoda felekezeti vagy vallásos érdek parancsolja, hogy rombolóknak tüntessék fel őket, a kik hivatásukat a vallás oltárának ledöntésében látják, a kik az ifjúság lelkét istentelen tanokkal megmérgezik, a kik a helyett, hogy megerősítenék a köteléket, mely a hiveket a zsidósághoz fűzi, meglazítják azt.

Szívünk egész melegével óhajtjuk a békét. Méltányoljuk a hűséget, a melylyel orthodox hittestvéreink minden vallásos hagyományhoz és szokáshoz ragaszkodnak. Hő kivánságunk, hogy gyülekezeteink, bármely pártárnalathoz tartozzanak is, felvirágozzanak és megizmosodjanak, hogy mindnyájukban élénken pezsegjen a vallásos és felekezeti élet, hogy megerősödjenek és gyarapodjanak az intézmények, a melyek annak szolgálatára hivatva vannak. Távól van tőlünk, hogy bárkire is ráerőszakoljuk vallásos felfogásunkat és nézeteinket. A legerélyesebben tiltakoznánk minden kísérlet ellen, a mely azok lelkiismereti szabadságát érinthetné, a kik a vallásos élet egyes külső formáit másként alakítják, mint mi. De ugyanezt a lelkiismereti szabadságot, ugyanennek a jognak feltétlen elismerését követeljük a magunk számára. A tradíció alapján állottunk a múltban és azon maradunk meg a jövőben is. De nem engedjük, hogy bárki is legázolja vetéseinket. Minden más téren örömmel felajánlott áldozatkészségünk mellett abból nem adunk oda semmit, a mit a vallásos és felekezeti élet szolgálatában alkottunk, vissza nem megyünk, hanem a régi hűséggel és azzal az *igazi* konzervatívizmussal, mely a javak fentartását, megóvását és védelmét jelenti, haladunk tovább utunkon. Nem ismerünk ellentétet a zsidó hagyományhoz való ragaszkodás és nemzeti műveltség és európai kultúra között és szilárdan állva a tradíció alapján, nem mondunk le arról, hogy vallásos életünk külső formái az ősi hit tartalmának mérhetetlen értékét úgy tükrözzék, miként ezt a mi lelki igényeink kívánják. Meg fogjuk oldani a magyar zsidóságot foglalkoztató nagy problémát lelkiismereti szabadságunk feláldozása nélkül és nem kételkedünk abban, hogy a saját lelkiismereti szabadságuk kellő biztosítása elegendő megnyugtató lesz orthodox hittestvéreinknek, hogy a béke művének megalkotásához hozzájáruljanak.

Rabbénu Gersom tilalma.

Maradandó értékű fejtegetések jelentek meg ezen lapokban e fontos kérdéstről és bár a legutóbbi számban *Dr. Steiner* rabbi úr már a vita anyagát összefoglalja, még egy olyan oldalról óhajtók hozzászólni, a melyről nézetem szerint eddig még nem lett megvilágítva.

Kétségtelen, hogy ezen tilalom halachikus, hogy ne mondjam pilpulisztikus fegyverekkel sokkal könnyebben kimozdítható helyéből, mint például a

kohanita és a leviratusi házassági tilalmak, de kérdés, vajjon valláserkölcsi szempontból ez célszerű, szükséges vagy kívánatos-e ?

Rabbénu Gersom intézkedéseinek köszönheti a nyugati zsidóság azt, hogy családi életének bensősége magasan fölötte áll a keleti zsidóságénak, mely azokat nem fogadta el. Neki köszönhetjük a családi jogban a férfi és nő teljes egyenjogusítását, ő állítá föl azt a hatalmas elvet, hogy a házasság, mely mind a két fél beleegyezésével kötött, csakis kölcsönös beleegyezéssel bontható fel.

Gur rendkívüli alapossággal fejtegeti, mennyire terjedt el a chérem, mennyi időtartamra lett az hozva; ezt élvezettel olvastuk, mint történeti fejtegetéseket, de bennünket rabbikat nem csak ezen oldalról, hanem első sorban praktikus szempontból érdekel a kérdés. Tény az, hogy R. Gersom korát megelőzőleg kimondta a férfi és nő teljes egyenjogusítását a házasságban és valóban különös dolog, hogy mi ma olyan nagy hévvel neki látunk ezen 900 éves magasztos álláspont megdöntéséhez azon célból, hogy a férjet nejével szemben olyan jogosulatlan előnyökhöz juttassuk, melyeket már ő igaztalanoknak talált.

Midőn kijelentjük, hogy a nőnek a volt férj beleegyezése nélkül új házasságra lépéséhez semmi módon nem tudunk segítségére lenni, miért akarjunk mi ma a férjnek a szentesített gyakorlattal szemben új előnyöket szerezni? Talán azért, mert a halacha tudósai mindnyájan férfiak?

Pilpullal ilyen kérdést nem lehet megoldani.

Akkor még becsületesebb a németországi „liberales Judentum“ eljárása, mely legalább a korszellem követeléseinek megfelelőleg akar a házassági törvényeken változtatni.

Készséggel elfogadom én is a *pesti rabbiság* eljárását, melyet a férjétől polgári itélettel elválasztott és már új polgári házasságban élő nővel szemben követ, de nem mint תפנית-t, mint intézményt, hanem csak mint בית דין-t, mint elvi jelentőségű döntést, melyet — *מורה נבוכה למורה* — esetről-esetre, kellő körültekintéssel és a körülmények alapos figyelembe vételével lehet követni.

De vegyük például azt az esetet és bizony ezen eset nem a theória szürke földjén termett, hanem az élet fáján nőtt, — hogy az elvált nő, mielőtt újra polgári házasságra lépett, minden lehető módon és áron, de hiába igyekezett volt férjétől a getet megszerezni és így ez volt az, ki zárta elöle a vallási házasságkötés lehetőségét. Nem látom be, miért siessek én most a kilencszázéves szentesített vallási gyakorlat letaposásával a vallási áldást megadni a férjnek, ki volt nejét ettől tisztán rosszakaratból megfosztotta.

Hogyan magyarázzuk meg mi az ilyen nőnek a *zikkujt* vagyis azon álláspontot, hogy midőn én a volt férj számára lehetővé teszem azt, mitől ő volt nejét megfosztotta, ez a nő számára „előny“ és mindez tisztán a nő hasznára és javára történik, mikor még a nőnek azt a kérését sem teljesíthetem — az *ואסורה לבעל ואסורה לבעול* — hogy legalább most utólagosan adjam meg a vallási sankciót az ő házasságának.

Olyan esetben azonban, midőn a nő nem lépett új házasságra és az erkölcstelen élet rá nem bizonyítható — szerény nézetem szerint — a 100 rabbi engedelméhez a *legritkább esetben* szabadna nyulni; ha pedig a válást a férj kezdeményezte, vagy az a férj vétkeességéből mondatott ki, — *soha*. Azt pedig a botránnyal tartom határosnak, midőn azon megokolással kéri ki a 100 rabbi engedélyét, mert a nő a házasságban gyermektelen maradt. Ez egyttal föltárja előttünk a veszedelmet, a hova jutunk, ha R. Gersom tilalmának eltörlésével ma az ókori álláspontra helyezkedünk.

A דינה דמלכותא דינה értelmet az 1895-ban megtartott nagy rabbigyűlés végleg tisztázta, midőn kimondta, hogy az állam házassági törvényeit mi rabbik, mint polgárok elismerjük, de a vallásos életben az ősi alapon maradunk. Vannak más felekezetek is, melyeknek házassági joga nem fedi teljesen az államét, még sem találják szükségesnek a magukét hatályon kívül helyezni. A mindenkori állami házassági törvényt, vagy épen minden bírói ítéletet mi nem állíthatunk oda vallási törvényeink helyébe, ha különben bármily tisztelettel viselkedünk is iránta.

A zsidó családi élet bensőségét és tisztaságát ezen hagyományos szent törvények teremtették meg; az lehetséges, hogy egyes kivételes esetekben ezen zsidó házassági törvények betartása nehézségeket okoz, de azt Majmoni már rég kimondta (More Nebuchim III. k. 34. f.), hogy a legüdvösebb törvény is idézhet kárt elő egyes kivételes esetekben, de ez semmit se von le annak értékéből.

Teljes mértékben áll ez Rabbénu Gersom tilalmára.

Losoncz.

Dr. Vajda Béla.

A zene- és énekművészet templomainkban.

II.

Imáinkat dallammal kísérik, a mely dallam kifejezné azt, a mit lelkünkben érzünk, de a mit szóval nem tudunk kifejezni. Ha a dallamnak ez a célja, a mint hogy kell is, hogy az legyen, miért nem éneklí maga a közönség, hiszen ő imádkozik, neki van szüksége e dallamokra, hogy lelkületében felemelkedjék arra a magasztos hangulatra, a melyben méltó lesz Isten házához. Nálunk a közönség csak hallgató elem, az énekeket a kántor és kar éneklí felváltva, pedig imáink éneklése első sorban is a közönséget illeti. Mennyivel fönségesebb volna az istentisztelet, ha imáink egy részét maga a közönség énekelhetné. Mennyivel ájtatosabb volna a hangulat, ha a hivek lelkéből fakadó, bensőséges ének hangzanék fel templomainkban. Hiszen még az isten-tagadó is megáll egy pillanatra a templom előtt ily énekek hallatára és gondolkodóba esik. Hogy a közönségnek az éneklés lelki szükséglete, azt sok körülmény bizonyítja. Így például azt a tagadhatatlanul karakterisztikus zajt, mozgást, a mely a mi templomainkban honol, szintén annak tulajdonítom

hogy a közönség nem énekelhet. Az éneklés szükségessége ki-kitör az ájtatos hívőből, de mert hamarosan tudatára ébred a tilalomnak, elhallgat, hogy aztán az ima egy másik részében annál vehemensebben adjon kifejezést a lelkében végbemenő folyamatoknak. Ha megfigyeljük a hiveket, azt tapasztaljuk, hogy mindannyian énekelnek és pedig önmaguk készítette dallamokra, a melyek természetesen nem egyezők. E dallamok együttes hangzásából támad az az állapot, a mit mi köznapiasan lármanak, zajnak szoktunk nevezni és mely lárma bizony nem nagyon fér össze a templom komolyságával. Próbálkoztak is egyes hitközségek u. n. rendet teremteni. Megtiltották, hogy a közönség énekeljen! Tudok hitközséget, a hol rendőri feljelentéssel fenyegetőztek, mert egyes hívők sehogy sem akartak az éneklésről lemondani, hivatkozván arra, hogy ennek szükségességét érzik és nekik, a kik hitközségi adót fizetnek, ehhez joguk is van. E tilalmak mind máig csak tilalmak maradtak és a helyes megoldás éppen az ellenkező intézkedésben található föl. Nem eltiltani kell a közönséget az énekléstől, de azt szinte kötelességévé tenni, mert hiszen így mindenki *egy* dallamot énekelne, a mely szép, ájtatos, mindenkinek lelkét kielégíti és a mi az előbbi esetben zürt-zavart idézett elő, az most fenséges hangulatot teremt meg; az egyes emberek énekei egybe olvadnak, a hibák eltűnnek a sokaságban és áhítatos érzés támad a hívőkben, mely arra készíti őket, hogy akkor is, a mikor az éneknek már vége, csendben maradjanak, mert „megérik“, hogy Isten házában vannak. Ha behozzuk, hogy a közönség énekeljen, akkor nem kell majd erőszakkal, csőszökkel egyes embereket arra kényszeríteni, hogy ne beszéljenek a templomban fennhangon, akkor ezek az emberek maguktól elnémulnak és nem vágják a szegény templomszolga fejéhez előkelőségüket.

Milyenek legyenek az énekek? Ezeknek az énekeknek egyszerűeknek és könnyen felfoghatóknak kell lenniök, hogy a közönség hamar megtanulhassa őket, de viseljék magukon egy művész alkotó erejének a jelét is. Továbbá állandóknak kell lenniök, nem szabad őket változtatni sohasem.

Az istentiszteletekben tehát csakugyan bizonyos rendet kellene teremteni. Szabjuk meg pontosan, mit énekeljen a közönség, a kántor és kar. Nem helyes, hogy mindent a közönség énekeljen, valamint nem helyes, hogy mindent a kántor és kar énekeljen. A kántor és kar művészi és nem improvizált éneke csak emelheti az ájtatos hangulatot. De nem lehet tűrni, hogy a kántor és karnagy szeszélyétől függjön egyes énekek előadása. Ha a kántor jó hangulatban van, akkor éneklí pl.: a haskivénu-t. ha nem tetszik neki valami, akkor nem éneklí. Ha a karnagy akarja, énekel a kar pl. A. móloch-ot, ha nincs kedve hozzá, akkor a kar elhagyja azt. Eltekintve attól, hogy a hány „Amen“ fordul elő egy istentisztelet alatt, annyiféleképpen éneklí. Szóval bizonyos *egységet* kell istentiszteleteinkbe bevinni, a mely kizár minden önkényt megszünteti az anomáliákat és megszabja minden a templomba belépő embernek a kötelességét. Így lesz csak rend a templomban, így lehet csak a zürzavaroknak elejét venni.

Példaképpen álljon itt egy péntekesti istentisztelet imarendje,

Minden istentiszteletet és így a péntekit is magyar ének kezdje meg, a melyet természetesen a közönség énekel. A mi az énekek szövegét illeti, erre csak egy megjegyzésem van. Semmi szükség arra, hogy mi új és új szöveget komponáltassunk, diszkvalifikálva a régi szövegeket. Mi erre nem szorulunk és szebbet, jobbat, művésziesebbet, mint a minők a mi zsoltáraink, senki sem fog alkotni. Vegyük tehát a szövegeket a magyar énekek részére zsoltárainkból. A dallamoknak széleseeknek és könnyen felfoghatóknak kell lenniük.

A magyar ének után következik a Lechó daudi. Az a forma, a hogyan ezt ma éneklük, tarthatatlan. A mi szép van a költeményben, az a mai megzenésítés módozataiban teljesen elpusztul. E költeményt kizárólag a kar énekelje, ne forduljon elő benne semmiféle solo, tehát kántor-solo sem, mert általában a solo és karénekek váltakozásában theatrális vonásokat látok, a melyeket pedig templomainkból minden eszközzel ki kell küszöbölnünk. A költeményt zenésítsük meg sztrofikusan, a kar egyhuzamban adja elő és a refrain pontosan ismétlje meg a közönséggel együtt. Állandó ének legyen, azt ne szabadjon változtatni, mert ez az ének vezeti be a szombatot. Idők folyamán azután bizonyos patinával vonódik be és közkincsévé lesz a zsidóságnak. Természetesen értékes műnek kell lennie, hogy erre méltó legyen. A kar énekelné még az A. móloch-ot, Mi chomauchó-t, Vajchulu-t és Adaun aulóm-ot. Ezek az énekek változhatnak, szabad tért engedve a zsidó vallásos énekek művészi fejlődésének. A közönség és kántor énekelje a Mizmaur sir lejaum hasabbosz-t, a Semá-t, a Vesomru-t és Olénu-t, a melyek állandók legyenek. A kántor énekelheti a még hiányzó részeket solo-ban, ott a hol van, orgonakiséret mellett.

Igy képzelném ünnepeken is az énekek megosztását közönség, kántor és kar között. Nagy feladat, hogyan lehetne ez énekeket előteremteni. A meglevő irodalom, a mely rendelkezésünkre áll, oly szegényes, gyöngé hajtása a zenekultúrának, hogy azt a maga egészében zárjuk ki templomainkból. Oldalszámra lehetne feljegyezni a hibákat, lehetetlenségeket, a melyektől a nagymestereknek hitt komponisták művei csak úgy hemzsegnék. Rossz harmóniák, a melyek természetesen nyílt oktávokkal és quintekkel (rosszul hangzó oktáv és quintekkel, mert van jól hangzó oktáv és quint, sőt jól hangzó nyitott quint is) járnak együtt, minden logika nélküli modulációk, üres, témáknak csufolt torzfrázisok váltakoznak e formátlan művekben. Tartalomról e műveknél beszélni sem lehet.

És hogy kiváló zsidó vallásu komponisták miért nem dolgoznak héber szövegekre, arra a felelet egyszerű. Egyetlen felekezet sem mutat a zsidó művészek iránt annyi közönyt, mint éppen a mienk. A hitközségek nem támogatják a zsidó komponistákat, azok meg nem dolgoznak héber szövegre. Ősztöndíjakat kellene kitűzni zenészek számára, a kik minden ízében művészi módon komponálják — mondjuk vegyes karra — szombati és ünnepi imáinkat, vagy azoknak egy részét. Ki tudja, hány tehetséges fiatal zenész fordulna figyelmével

magára hagyott egyházi zenénk felé. De nem csak hogy nem törekszenek hitközségeink jó zenészeket megnyerni, de közönyükkel elkedvetlenítik azokat is, a kik hivatásból az egyházi zenének kultiválására készültek, telve ideálokkal, lelkesedéssel és a különböző oldalokról jövő presszióknak ellentállva. Egyszerre csak arra ébrednek, hogy a saját hiveikkel állanak szemben, úgy hogy kénytelenek rövid belső küzdelem után ideális törekvéseikről lemondani. Minek is komponálna az a fiatal zeneszerző, műveit úgy sem tudnák előadni, hiszen az egész országban vajmi kevés képzett dirigens, kiképzett kar, jó orgona és művész orgonista van. A dilettánsok pedig nemcsak, hogy nem segítik előre egyházi zeneirodalmunkat, de minden fejlődésnek valósággal kerékkötői. Tudok egy szomorú esetről. Egy tehetséges zsidó zeneszerző készített egy éneket héber szövegre és benyújtotta azt előadás végett egy nagy, előkelő hitközséghez. Mi történt? Az előjáróság kiadta a művet a karnagynak, a ki a zenei képzettség legalsó fokán áll és nem is kívánczik feljebb. És ez a zenei alfabetta előadhatatlannak, sőt egyszerűen rossznak találja a művet, a mely kitünő, művészi alkotás. Természetes is az eljárása. A mint a művet kezébe veszi, látja, hogy képtelen a megítélésére, még kevésbé betanítására. Mit tegyen tehát? Alkalmazza a legbiztosabb módszert: kimondja bölcs ítéletét, hogy a mű rossz, nem lehet előadni.

Véleményem szerint nagy hitközségekben a karnagyi állásokat mai formájukban egyszerűen be kellene szüntetni és létesíteni helyette orgonista-karnagyi állásokat.

Téves ugyanis az a felfogás, hogy az orgona arra való, hogy vele a kart kísérik és a rossz regisztrálás következtében a mű szépségeit, ha azok egyáltalán vannak, tönkre is tegyék. Pedig ezt tapasztalhatjuk az ország legelső templomaiban is. Mindent fordított helyzetben találunk. Az orgona állandóan „Tutti“-val (teljes mű) játszik, ezzel kíséri a kart, úgy hogy az éneket csak sejteni engedi. Pedig a vokális zenénél azt hiszem első sorban is a vokális (ének) szépségeket akarjuk élvezni, az orgonának pedig, ha egyáltalán kísér, meg kell maradnia a kísérő hangszer minőségében. Tehát kihallani a korból egyáltalán nem szabad. Célja csupán csak az lehet, hogy a kart a kezdett hangnemben, illetőleg a tiszta intonációban tartsa. Semmi egyéb jelentősége nincs. Véleményem szerint, a karnak a capella kellene énekelni (tehát minden kíséret nélkül), az orgona csak a kezdő akkordot adja meg és elvégzi a közjátékokat. Így az orgonista egyszersmind dirigálhatna is és nem volna szükség külön karnagyra. Fontos szerepe van az orgonának a népénekének a kísérésében, a mit az orgonista karnagy szintén elláthat, mert ekkor nem kell kart dirigálnia. A karnagyi és orgonista-állás egyesítése lehetővé tenné az oly képzett zsidó orgonista karnagyok alkalmazását, a kik egyházi zeneirodalmunkat nem megakasztani, de előre segíteni törekednének fejlődésében.

Kecskemét.

Moór Károly.

A szervezet.

A kongresszustól alkotott szabályzatban látjuk azt a törvényes alapot, a melyen a magyar zsidóság szervezetének fel kell épülnie és a kellő módon, törvényes formák között egybehívandó kongresszusban azt a fórumot, a mely hivatva lesz a tervezett nagygyűléstől adandó utasítások szerint ezt a szabályzatot kiegészíteni, egyes intézkedéseit módosítani.

A kongresszus óta lefolyt négy évtized tapasztalatai megmutatják az irányt, a melyben az átalakítás munkájának haladnia kell. Nagyon sok változás történt azóta. Egyes ellentétek kiélesedtek, mások megszűntek.

Csak egy jellegzetes példát hozunk fel. Midőn a kongresszustól kiküldött bizottságok a szervezeti szabályzatok tervezeteit készítették, a leglényegesebb nézetkülönbség a rabbi állására vonatkozott. A többségtől elfogadott és szentesített nyert szervezeti szabályzat 1. §-a így hangzik: „A magyar és erdélyhoni izr. községek kizárólag hitközségek a szokásos izr. istentiszteleti, szertartási, oktatási és jótékonyági intézeteknek kebelökben fentartása és azoknak alkalmas tisztviselők általi vezetése és kezeltetése céljából.”

A kisebbség szervezeti javaslata, a mely csak német nyelven került a plénum elé, a következőképpen intézkedik: „Aufgabe und Zweck dieser Kultusgemeinden ist: gemeinsam alle jene Institutionen, die von der Religion geboten sind, als Synagoge, Rabbiner, Schule, Mikwa, Koscher-Fleischbank, Friedhof u. s. w. ins Leben zu rufen, zu administrieren und zu erhalten.“ (L. Magyar Zsidó Szemle XIV. évf. (1897) 182. l.) Ez a tervezet tehát taxative sorolván fel a hitközségi intézményeket, ezek között első sorban a zsinagógát és a rabbiságot említi meg, míg a többség a rabbit nem tekintette a hitközség szükségképpeni kritériumának.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1888. január 21-én 1191. eln. sz. a. kelt rendeletének első pontja most már világosan kimondja, hogy „fő- vagy anyahitközségnek és a fő- vagy anyahitközség jogait gyakorolható önálló vallástársulatnak csak azon izr. hitközség tekintendő, melynek kebelében anyakönyvvezetési joggal felruházott rabbiság áll fenn.”

Ennek, valamint az 1885. évi 1924. eln. sz. a. kiadott szabályrendeletnek érvényét az 1894. évi XXXIII. t. c. a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1895. július 10-én 35.501. sz. a. kelt rendelete értelmében nem szüntette meg; ugyanennek a miniszternek 67.021/1900. rendelete szerint csak azokra az intézkedésekre nézve helyezte hatályon kívül, „a melyek az 1895. évi október hó első napjaiban bejelentett születéseknek és haláleseteknek, nemkülönben az azon időponttól kezdve kötött házasságoknak felekezeti anyakönyvbe történő bevezetése feletti hatósági ellenőrzésre és az ezzel kapcsolatos büntető határozatokra vonatkoznak.”

A mi tehát a kongresszus idejében éles ellentétek tárgya volt és nagy mértékben hozzájárult a szakadáshoz, most már nem tartozik a vitás pontok közé és köztudomás szerint éppen az Országos Iroda, a kongresszus szabály-

zata alapján szervezett zsidóság vezérférfiai voltak azok, a kik az említett rendelkezéseket kieszközölték.

A kongresszus óta lefolyt időszak tanulságai, a kulturális viszonyok változásai és — a mi itt különösen érdekel bennünket — a rabbi működésére, hivatására és hatáskörére vonatkozó felfogások átalakulásai fogják irányítani azt az átídomító munkát, a melyet a kongresszusi szabályzaton végezni kell.

De a feladat sikeres megoldását csak úgy képzelhetjük, ha a külföldön fennálló szervezetekre és egyes külföldi államok számára kidolgozott javaslatokra is figyelemmel leszünk. Ott is nagy ellentétek vannak a vallásos felfogások között. A kulturális viszonyok, igaz, sokkal kedvezőbbek, mint nálunk és ennél fogva a nehézségek is kisebbek, a melyekkel meg kell küzdeni. Mindazonáltal egyes intézkedések nekünk is mintául szolgálhatnak és ezért fontosnak tartjuk azok ismertetését.

1901-ig Dr. Venetianer Lajos nagybecsű műve ismerteti az Európában fennálló szervezeteket. Feladatunk tehát csak az azóta lefolyt évtizedre terjed. De ebben az időszakban lényeges változások történtek és megkísérelték a szervezetek megalkotását azokban az országokban (Poroszország, Ausztria) is, a melyekben a zsidóság eddig szervezve nem volt. Franciaországban pl. a loi de séparation teljesen átalakította a felekezeti viszonyokat. Württembergben csak két hónapja, hogy a zsidók új egyházi alkotmányára vonatkozó törvény hatályba lépett. Ismertetjük a külföldi szervezeteket és elaboratumokat és úgy véljük, hogy ezzel nálunk is értékesíthető anyagot szolgáltatunk azoknak, a kik a szervezeti kérdésekkel foglalkoznak.

FRANCIAORSZÁG.

A francia és algieri izrael. vallásgyülekezetek szövetségének (Union) alapszabályai.

I. Szakasz.

A szövetség alakulása, célja és székhelye.

Az ezekhez az alapszabályokhoz *csatlakozott* francia és algieri izrael. vallásgyülekezetek közt szövetség alakul, a melynek célja az izrael. kultusz általános érdekeit gondozni és e gyülekezetek közös intézményeinek és *istentiszteleteinek* alapítását, fentartását és fejlesztését biztosítani.

Céljaul tüzi ki különösen a kultusztisztviselők karának kiegészítését előmozdítani azért, hogy a rabbiiskola fennállását biztosítja, óvni azok függetlenségét és méltóságát azért, hogy ellátásukhoz segélyekkel és fizetésekkel hozzájárul, terjeszteni a vallásos oktatást, az összes csatlakozott gyülekezetekre alkalmazható általános szabályokkal örködni a felett, hogy a kultusz gyakor

A Franciaországra vonatkozó anyagot Lévy Izrael ur, konzisztóriummi rabbi, a „Revue des Études Juives“ szerkesztője volt szives rendelkezésünkre bocsátani.

lásában az egység, a fegyelem és a jó rend fentartassék és azokat a gyülekezeteket segíyezni, a melyeknek segédeszközei elégtelenek.

Cime: a francia és algieri izrael. vallásgyülekezetek szövetsége. Székhelye Páris.

2. A csatlakozott gyülekezetek a Szövetségnek segédeszközeikhez mért járulékot juttatnak, a melyet megszavaznak és a mely nem lehet kevesebb, mint az érvényben levő törvényektől megállapított bevételeik összességének 20-ad része.

A gyülekezeteknek a Szövetségbe való felvételét az igazgató tanács mondja ki.

A Szövetséghez csatlakozott gyülekezetek mindenkor kiléphetnek, miután az esedékes és a folyó évre szóló járulékokat megfizették.

II. szakasz.

Igazgatás.

3. A Szövetséget egy tanács igazgatja, melynek cime: a francia és algieri izraeliták központi konzisztóriumuma és a melynek tagjai a következők:

1. a központi konzisztórium főabbija, *hivatalból* tag,
2. a 12. pont rendelkezései értelmében választott rabbik,
3. a vallásgyülekezetektől azok alapszabályai szerint választott világi tagok.

4. A csatlakozott vallásgyülekezetek 200 választó tag után egy világtagot választanak a központi konzisztóriumumba; 200-nak törtszáma nem számít, egy gyülekezet képviselőinek száma a tizet nem haladhatja tul.

5. A 200-nál kevesebb választót számláló gyülekezetek, akár maguk között, akár, ha szükséges, 200-nál több választót számláló gyülekezetekkel csoportokká egyesíttetnek, a mennyire lehet, ugyanazon a vidéken fennálló gyülekezetekből. Ezeket a csoportokat a központi konzisztórium alakítja, miután az érdekelt gyülekezetek igazgató tanácsainak véleményeit előzetesen megkérdezte és módosíthatók, azonban csakis a 10. pontban megállapított megújítások szemmeltartásával. A központi konzisztóriumumba egy világi tagot választanak 200 választó után, 200-nak törtszámai nem jönnek tekintetbe és ugyanaz a gyülekezet nem jöhet számba több mint 10 képviselővel abban a csoportban, a melynek része.

Ha három hónappal a központi konzisztórium felhívása után az egy csoporthoz tartozó gyülekezetek nem állapították meg közös rendelkezésekkel képviselőiknek ebbe a gyülekezetbe való választása számára a szavazati jog feltételeit és a választási eljárás módját, a központi konzisztórium hivatalból határozza meg ezeket a rendelkezéseket azokra a pontokra vonatkozólag, a melyekben ezeknek a gyülekezeteknek alapszabályai nem egyeznek.

6. Az algieri gyülekezetek meggyéenként egy-egy csoportot alkotnak, mely két képviselőt választ, a mi hatot tesz egész Algier számára.

7. A választások időpontját a központi konzisztórium határozza meg. Minden szavazó lap felbontása után a választó bizottság tagjaitól lezárt és

aláírott jegyzőkönyvek ama gyülekezet igazgató tanácsához tételnek át, a mely minden csoportban a központi konzisztóriumtól kijelöltetett. Ez a tanács a szavazatok általános megvizsgálását foganatosítja, az elnök kihirdeti az eredményt és az összes jegyzőkönyveket és ügydarabokat a központi konzisztóriummal közli.

8. A választási eljárás ellen való felszólamlások az eredmény kihirdetésétől számított két héten belül bemutatandók. Ezeket a központi konzisztórium bírálja meg. Azok a tagok, a kiknek megválasztása vitás, nem vehetnek részt a központi konzisztóriumnak erre a választásra vonatkozó tanácskozásában.

9. A központi konzisztóriumnak csak az lehet világi tagja, a ki valamely csatlakozott vallásgyülekezet tagja, a 30. évet betöltötte, birtokában van polgári és politikai jogainak és nem tartozik a rabbiválasztó testülethez, a melyről jelen szabályzat 12. pontjában van szó.

A választottak ezeknek a feltételeknek létezését igazolni tartoznak a választás napja előtt.

10. A központi konzisztórium világi tagjai nyolc évre neveztetnek ki; korlátlanul újra választhatók.

Működésüket a megválasztásukat követő január 1-én kezdik meg.

Két sorozatba osztatnak, a mely minden négy évben váltakozva ujul meg. Ugyanannak a gyülekezetnek vagy ugyanannak a csoportnak delegátusai ugyanabban a sorozatban vesznek részt, a mennyiben ezeknek a delegátóknak száma nem nagyobb ötnél; a mennyiben ezt meghaladja, fele számban két sorozatban osztatnak el.

A központi konzisztórium első gyűlésében sorshuzás szabályozza a két sorozat megújításának rendjét.

11. Ha a gyülekezetek alapszabályaiba iktatott különleges rendelkezések nincsenek, abban az esetben, ha valamely gyülekezet vagy csoport delegátusainak száma halálozás vagy lemondás folytán felénél kevesebbre apad, hat hónapon belül az elhalt vagy lemondott tagok pótlását foganatosítják.

Az újonnan választott tagok megbízása megszűnik abban az időpontban, a melyben azoké a tagoké lejárt volna, a kiknek helyébe lépnek.

Azok a tagok, a kik a négy évi megújítást megelőző év folyamán haltak el vagy mondottak le, csakis a megújítástól fogva pótlandók.

12. Azok a rabbik, a kik a főrabbi mellett a központi konzisztórium székébe hivatnak, egy választó testülettől választatnak, a mely a franciaországi rabbiiskola azon okleveles volt növendékeiből állanak, a kik ennél az iskolánál tanári hivatást töltenek be, vagy pedig valamely csatlakozott vallásgyülekezetnél vagy pedig ezeknek a gyülekezeteknek szövetségénél rabbitisztséget teljesítenek. Kell, hogy ennek a választótestületnek tagjai legyenek. Négy évre neveztetnek ki és korlátlanul újra választhatók.

Ezeknek a rabbiknak számát a központi konzisztórium határozza meg. Az első négyévi megújításig számuk kettő.

Azoknak a rabbiknak jegyzékét, a kik a választásban való részvételre

megkivánt feltételeknek megfelelnek, a központi konzisztórium állapítja meg és legalább hat héttel az első szavazás előtt közli a csatlakozott gyűlkezetekkel. Felszólamlásoknak csak akkor adható hely, ha két héten belül történnek. Haladéktalanul megbírálandók a központi konzisztóriumtól vagy ennek híján egy általa kiküldött bizottságtól.

A választás lista szerint való szavazás utján történik ugyanakkor, mint a központi konzisztórium világi tagjaié. Levelezés utján végzik. A szavazati lapok kettős boríték alatt a központi konzisztórium elnökéhez címeztenek. A külső boríték a választó aláírását tartalmazza. A központi konzisztórium elnöke az ettől a gyűléstől kiküldött két tag segédlete mellett kinyitja a szavazati lapot és kihirdeti az eredményt. Hogy a jelöltek az első szavazás alkalmával választottaknak tekintessenek, kell, hogy a szavazatok abszolút többségét kapják, a mely legalább a bejegyzett választók felét képviseli.

A második szavazáskor, a melyet, ha végbe megy, két héttel később tartanak, a relatív többség elegendő arra, hogy meg legyenek választva.

A választási eljárás ellen való felszólamlások kell, hogy az eredmények kihirdetése után egy hónapon belül történjenek. Felettük a központi konzisztórium végérvényesen dönt.

Ha a rabbik egyikének elhalálása vagy lemondása folytán üresedés áll be, három hónapon belül pótlását eszközlik; az ujonnan választottnak megbízása ugyanakkor szűnik meg, mint társaié.

13. Minden négyévi megújítás után a központi konzisztórium elnököt, két helyetteselnököt, pénztárost és titkárt választ.

Ezeket a választásokat titkos szavazással a leadott szavazatok abszolút többségével végzik; a szavazók száma kell, hogy a központi konzisztórium működő tagjainak legalább felét tegye. Ha ezeknek a feltételeknek valamelyike hiányzik, újabb szavazást tartanak; ebben az esetben a viszonylagos többség elegendő, bármennyi legyen is a szavazók száma.

14. A központi konzisztórium érvényesen csak akkor határoz, ha a működő tagoknak legalább fele van jelen.

A szavazatok megoszlásának esetében az elnök dönt.

Ha a központi konzisztórium valamely tagja három egymás után következő üléstől a konzisztóriumtól elfogadott, indokolt kimentés nélkül távol marad, lemondottnak nyilvánítatik.

Ha két teljes éven át hiányzik az összes üléseken, lemondottnak tekintetik, bármelyek voltak is távolmaradásának indítékai.

15. A központi konzisztórium a legszélesebb jogokkal van felruházva a kultusz egyetemes érdekeinek igazgatása és a Szövetség ügyeinek vitele tekintetében, ide számítva ingó és ingatlan értékek szerzésének és eladásának jogát. Nyilvántartja a Szövetség bevételeit és kiadásait. Minden évben a lefolyt üzleti évről pénztári kimutatást állít össze és leltározza a Szövetség ingóságait és ingatlanait; okmányait a pénzügyi ellenőrzésre hivatott közigazgatási biztosok rendelkezésére bocsátja.

Megszavazza a költséget minden üzleti év kezdete előtt.

Az alapszabályok végrehajtására szükséges rendelkezéseket teszi.

A csatlakozott vallásgyülekezetek értesítéseinek vétele után megállapítja azokat az általános szabályokat, a melyek hivatva vannak a kultusz gyakorlatában az egységet, a jó rendet és a fegyelmet biztosítani.

Kinevezi, felfüggeszti és elmozdítja a Szövetség alkalmazott tisztviselőit és megbizottjait. Továbbá a csatlakozott gyülekezetekhez tartozó kultusz-hivatalnokok kinevezésére és funkcióik gyakorlására vonatkozólag általános szabályrendeleteket alkot.

A kultusz-hivatalnokok kinevezése jóváhagyásának van alávetve, velök szemben fegyelmi jogot gyakorol, miután az érdekelt vallásgyülekezetek véleményét vette. Felfüggesztésüket és elmozdításukat csak ő mondhatja ki az illető gyülekezetek igazgató tanácsainak egyező véleményezésére.

Megállapítja a feltételeket, a melyek mellett a möhel és sóchet funkciói végezhetők.

Megteszi vagy megtéteti a szükséges intézkedéseket, hogy azokban a községekben meghonosítsa a vallásoktatást, a hol hiányzik.

Előzetes hivatalos felszólítás után kimondhatja az oly gyülekezet feloszlását, a mely több mint egy évi hátralékban van a 2. pontban elrendelt járulékkal. Súlyos okokból a jelenlevő tagok két harmad többségével kimondhatja minden csatlakozott gyülekezet megszüntetését, miután előzetesen felszólította igazgató tanácsát, hogy magyarázatot adjon, a közgyűléshez való felelősség fentartásával.

16. Semmiféle határozat, mely vallásos dolgokra vonatkozik, nem hajtható végre a központi konzisztóriumban résztvevő rabbik többségének egybehangzó véleménye nélkül.

17. A központi konzisztórium igazgatja a párisi konzisztóriummal egyetemben a rabbiiskolát. Erre vonatkozó jogait ezzel a konzisztóriummal egyetértőleg egészen vagy részben egy igazgató bizottságra ruházhatja. Kinevezi, felfüggeszti és elmozdítja ennek az iskolának igazgatóit és tanárait a párisi konzisztórium véleményezése és az igazgató bizottság meghallgatása után. Megállapítja a rabbiiskola szervezetére vonatkozó szabályzatokat és jóváhagyja az iskola belső igazgatására és tanulmányaira vonatkozó összes szabályzatokat.

Kiadja a vizsgáló bizottságtól megállapított képesítési bizonylatok alapján a rabbi funkciók végzésére jogosító okleveleket, valamint a többi okleveleket, a melyek a kultusz gyakorlatára vonatkoznak.

18. A központi konzisztórium átruházhatja jogait egészen vagy részben az általa megállapított feltételek mellett egy állandó szakosztályra.

19. A központi konzisztórium kijelöli valamelyik tagját, hogy a Szövetséget az igazságszolgáltatás előtt és a polgári élet ügyeiben képviselje.

III.

A bevételek és kiadások.

20. A Szövetség költségvetése rendszerre és rendkívüli-re oszlik.

21. A rendszeres költségvetés bevételei állanak

1. Azoknak az ingóságoknak és ingatlanoknak jövedelméből, a melyeknek a Szövetség birtokában vagy haszonélvezetében van örökség, megszerzés vagy csere útján.

2. Azoknak a javaknak jövedelméből, a melyek istentiszteleti célokra létesített alapítványokból erednek.

3. A csatlakozott vallásgyülekezetektől származó befizetésekből.

4. Jegyzésekből, fogadalmakból, könyöradományok és gyűjtések eredményeiből.

5. A rabbiiskola bevételeiből.

6. A többi évenkénti és állandó bevételekből, a melyekre a törvény feljogosít.

22. A rendes költségvetés kiadásai a következők:

1. Azoknak az ingatlanoknak adói és köteles illetékei, a melyeknek a Szövetség birtokában vagy haszonélvezetében van, kivéven az építkezések és nagyobb tatarozások költségeit.

2. Azoknak a behajtható adósságoknak, díjaknak, adóknak és illetékeknek kifizetése, a melyek a Szövetség ingó vagyonát terhelik.

3. Az istentiszteleti célokra létesített alapítványokból eredő kötelezettségek és azok, a melyek az örökségből származó javakat terhelik.

4. Az igazgatás költségei, ideértve a Szövetség tisztviselőinek és alkalmazottjainak fizetését és járandóságait, a főrabbi fizetése és a központi konzisztóriumhoz tartozó többi rabbikat megillető járandóságok.

5. A rabbiiskola fentartásának költségei, a mennyiben a Szövetséget illetik.

6. Az istentiszteleti hivatalnokoknak járó fizetések, ha a csatlakozott gyülekezetek azokról nem gondoskodhatnak.

7. A csatlakozott vallásgyülekezeteknek az istentiszteleti célokra szolgáló ingatlanok és ingóságok megvételére, építésére, disztítésére és tatarozására nyújtott segélyek.

8. A vallásoktatás szükségleteinek fedezésére szolgáló kiadások, a mennyiben a vallásgyülekezetek nem biztosítják azokat.

9. Vallásos érdekű kiadványok támogatása.

10. És a többi évi és állandó kiadás.

23. A rendkívüli költségvetés oly összegek bevételeit és felhasználását tartalmazza, a melyek kölcsönökből, eladásokból, istentiszteleti célokra szolgáló befizetésekből és alapítványokból erednek, valamint a többi a törvénytől jóváhagyott esetleges bevételeket.

Azonkívül amaz ingatlanok építésének és nagyobb javításainak költségeit tartalmazza, a melyeknek a Szövetség birtokában vagy haszonélvezetében van.

24. A Szövetség rendelkezésére álló segélyforrások két tartalékalapnak az alakítására szolgálnak. Az elsőnek rendeltetése, hogy rendes kiadásokat fedezzen és névre szóló értékekben helyeztetik el, a másik, a mely készpénzben vagy névre szóló címletekben a letétek és konszignációk pénz-

tárában helyeztetik el, hogy kizárólag oly ingatlanok vagy ingóságok megvételére, építésére, diszítésére vagy javítására szolgáljon, a melyek a Szövetségnek vagy a csatlakozott gyülekezeteknek tulajdonában vannak, vagy pedig az 1905. dec. 9-iki törvény 13. paragrafusa értelmében díjtalanul rendelkezésükre bocsáttattak.

IV.

A közgyűlések.

25. A közgyűlés a központi konzisztórium tagjaiból és a csatlakozott vallásgyülekezetek kiküldöttjeiből áll. Minden gyülekezetnek joga van egy kiküldöttre; azoknak a gyülekezeteknek, a melyeknek több mint 200 választójuk van, 200 választóként egygyel több kiküldöttjük van, a nélkül azonban, hogy ezeknek a kiküldötteknek száma tiznél több lehetne.

Közgyűlés évenként egyszer tartandó az üzleti év lezárása után és gyakrabban, ha a központi konzisztórium ezt szükségesnek tartja, vagy ha a csatlakozott gyülekezetek igazgató tanácsainak legalább negyedrésze ezt kívánja. A központi konzisztórium legalább egy hónappal előbb hívja egybe a csatlakozott gyülekezetek igazgató tanácsainak elnökeihez intézett levelekkel. A meghívók közlik mindazokat a tárgyakat, a melyeket akár a központi konzisztórium kezdeményezésére, akár a csatlakozott gyülekezetek igazgató tanácsainak kellő időben tett javaslatai folytán napirendre tűztek. A meghívást követő két héten belül minden igazgató tanács a kiküldöttek választását foganatosítja, a kik a vallásgyülekezetek választó tagjai közül választandók; a kiküldöttek nevei haladék nélkül a központi konzisztórium elnökéhez tétetnek át.

A gyűlés a központi konzisztóriumtól megállapított helyen és időben tartatik meg; tisztja kara a konzisztórium tisztja kara.

A határozatok a szavazatok abszolút többségével hozatnak. Érvényesek, bármennyi volt is a jelenlevő tagok száma, az ezután következő 26. és 27. paragrafusok rendelkezéseinek szemmeltartásával.

A konzisztórium a gyűlés elé terjeszti a lefolyt év számadásait az 1905. december 9-iki törvény 19. paragrafusa értelmében.

26. A jelen alapszabályok akár a központi konzisztórium kezdeményezésére, akár a csatlakozott gyülekezetek igazgató tanácsainak legalább negyed részétől előadott kívánságra módosíthatók.

A központi konzisztóriumtól kiinduló módosítási javaslatok elfogadására szükséges, hogy azokhoz annyi szavazattal járuljanak hozzá, a mely több mint felével egyenlő az oly közgyűlés tagjainak, a melyet több mint fele alkot a részvételre való minősítéssel bíró választóknak. Visszavetés esetén a javaslat egy év leteltével megújítható és ebben az esetben elegendő, ha azt a közgyűlés szavazatainak abszolút többsége elfogadja. A mi a csatlakozott gyülekezetek igazgató tanácsainak legalább egy negyed részétől tett módosítási javaslatokat illeti, azok a közgyűlés előzetes megfontolásának vannak alávetve.

A módosítási javaslatok szövege minden esetre teljesen közzendő a meghívó levelekben.

27. Az előbbi pont rendelkezései a Szövetség feloszlására vonatkozó javaslatokra alkalmazandók. De a feloszlás csakis abban az esetben mondható ki, ha azt legalább oly közgyűlés két harmada határozza el, a melyet a résztvenni jogosult tagoknak több mint fele alkot.

28. A Szövetség feloszlásának esetében a közgyűlés vagy a központi konzisztóriumot vagy általa kiküldött egy vagy több képviselőt megbiz a felszámolással és a cselekvő vagyont tevő javaknak a Szövetség céljaihoz hasonló hováfordításával, azok kivételével, a melyek az 1905. évi dec. 9-iki törvény 6. cikke értelmében örökségből erednek és a melyek e törvény 9. cikke 2. §-ban jelölt módon lesznek felhasználandók.

V.

A központi konzisztórium főrabbijáról.

29. A központi konzisztórium főrabbiját egy gyűlés nevezi ki, mely a központi konzisztórium világi tagjaiból és a gyülekezetek vagy gyülekezeti csoportok hasonló számú világi küldöttjeiből áll, a kiket a jelen szabályzat 4. és 5. cikkelye értelmében e végből különösen kineveztek.

30. A főrabbinak jogában van a Szövetséghez tartozó gyülekezetek minden zsinagógájában istentiszteletet tartani és prédikálni.

Megvan az ellenőrzés és megintés joga az ezekhez a gyülekezetekhez tartozó valamennyi kultusztisztviselővel szemben. Közvetít közöttük és a központi konzisztórium között; véleményezi az ehhez a konzisztóriumhoz intézett folyamodásaikat.

Hivatalból elnöke a rabbiiskola igazgató bizottságának.

Elnöke az intézet felvételi vizsgáinak, valamint a valamennyi foku rabbi-oklevél elérésére szolgáló vizsgáknak.

A központi konzisztóriummal egyetemben képviseli a francia izraeliták összességét minden a vallást érdeklő ügyben.

Teljesíti mindazokat a küldetéseket, a melyekkel a központi konzisztórium őt megbizandónak itéli.

Betegség, távollét vagy halál esetén egy rabbi helyettesíti. a ki a központi konzisztórium tagja, a kit a konzisztórium kijelöl és a kinek a helyettesítés egész tartama alatt Párisban kell laknia.

VI.

Rendtartás.

31. A központi konzisztórium rendtartása meghatározza a jelen szabályzat alkalmazásának feltételeit.

Irodalmi szemle.

II.

Nem zárhatjuk le ezt az évfolyamot a nélkül, hogy néhány könyvről meg ne emlékezzünk, a melyekkel irodalmunk a közelmúltban gazdagodott.

A tudományé az elsőség. Az Országos Rabbiképző-intézet harmincötödik értesítőjét Dr. *Blau* Lajos „A zsidó házasságfelbontás és a zsidó válólevél története” című nagybecsű, meglepő tudományos eredményekben bővelkedő művének második része disziti. A zsidó családi és vallásos életben kiváló jelentőségre emelkedett intézmény fejlődését rajzolja mesteri kézzel. Rendkívüli élelemzés, rendszeresség, alaposág és a legújabb megnyílt források kitünő értékesítése jellemzi a szerző eme munkáját is, a mely, noha ez távolesik tulajdonképpeni céljától, mint egy fontos vallásos institució tudományos megvilágítása vallásgyakorlati jelentőséggel is bír. Tartalma: I. Két válólevél bevezető megjegyzés kíséretében. II. A válólevél nevei. III. A házasságkötés és felbontás formulái. IV. A válólevél tartalma. 1. A válólevél főtartalma. 2. A válólevél formuláról nyert főeredmények összefoglalása. 3. A válólevél régi bővítései. 4. Keltezés és aerák. 5. Tanuk a válólevélben. V. A válólevél alakja. 1. A válólevél mint irat. 2. A válólevél mint okmány. a) A válólevél kora és nyelve. b) A válólevél jellege és stilizálása. VI. Tíz régi válólevél és egy szabadonbocsátási okmány. Forráskimutatás, szövmutató és tárgymutató. Ennek a gazdag tartalomnak előadását két régi válólevél (az egyik a legrégibb, Fosztat 1028, a másik Fosztat 1128, mindkettő Elkan N. Adler londoni tudós birtokában) sikerült faksimilája előzi meg.

A zsidó szószerk dicsőségét Dr. *Perls* Ármin szónoki műveinek negyedik kötete, Szónoklatok IV., hirdeti. Ünnepi predikációkat (hármhat peszáhra, egyet sabuótra, kettőt ujévre, kettőt kolnidrére, egyet jomkippurra, egyet szukkotra és egyet semini aceretre), alkalmi beszédeket (felséges királyunk 80. születésnapján, a פֶּסַח lakomáján, a Pécsi Jótékony Nőegylet házfelavató ünnepén, Kossuth Lajos századik születésnapján, Kardos Kálmán, Baranyavármegye és Pécs sz. k. város főispánjának bucsuünnepélyén, felkőszöntő beszéd Zichy János gr. vallás- és közoktatásügyi miniszter tiszteletére), emlékbeszédeket (Hochmuth Ábrahám, Löw Lipót, jánosi Engel Adolf és Zsolnay Vilmos felett), gyászbeszédeket és fohászokat tartalmaz.

Egy minden ízében eredeti, sablonokat kerülve kerülő, mintaképek befolyásától teljesen ment szónoki egyéniség alkotásai vannak összegyűjtve ebben a kötetben. De nemcsak másokat nem utánoz, hanem magát sem ismétli a szónok. A formában sem. Valamennyi beszédének közös kiválósága a gondolatok bősége és mélysége, a biblia és a bölcsök szavának ötletes alkalmazása, az élet jelenségeinek találó ecsetelése, a társadalom félszégeinek éles megvilágítása, az emberek és viszonyok mesteri rajza és a nyelvnek pazar pompája, ereje, pregnanciája. Máségebken a hány beszéd, annyi magában álló, másoktól elütő alkotás. Ezeknek a szónoklatoknak olvasása nemcsak a gyönyör kutforrása, hanem az

okulása is. Mindenki tanulhat belőlük. A szakember különösen azt, hogy minden szónoki és irodalmi műben egyéniségnek kell tükröződnie. Mennél nemesebb és érdekesebb ez az egyéniség, annál nagyobb a mű becsé. Mennél jobban illeszkedik bele a mindenkit kötelező törvényekbe és szabályokba, annál tökéletesebb az alkotás, a melyben valója lerajzolódik. Perls szónoki műveinek jelentősége túlemelkedik a felekezeti érdekkör határain és miként szerzőjük nem szoritkozik a vallástól nyújtott alkalmak szónoki méltatására, azonképpen a bennük megnyilatkozó nagyszerű tehetség mindazoknak az elismerésére tarthat igényt, a kik örülnek annak, ha irodalmunk értékes könyvvel gazdagodik.

Nagyon hálás munkát végzett *Neumann Sándor* lovasberényi tanító, midőn megírta a lovasberényi hitközség történetét.

A lovasberényi gyülekezet az ország legrégebb hitközségei közé tartozik. Már a török hódoltság idejében akadunk a lovasberényi zsidók nyomára, a tizennyolcadik század kezdetén pedig számuk tetemesen megnövekedett. Kiváló rabbik, a zsidó tudomány díszai, ismertté és tiszteltté tették nevét, nagy és tekintélyes családok az ő falaiból rajzottak ki az országba, az irodalom és közélet számos kitünőségének hőlcséje benne ringott.

Neumann élénk tollal, szeretettel és hivatottsággal megírt monografiájában megelevenednek a felkutatott adatok és érdeklődéssel szemlélve a rajzolt eseményeket és az azok középpontjában álló alakokat, köszönettel adózunk a derék szerzőnek, a kinek munkája a magyar zsidók egyetemes történetéhez becses építőköveket szolgáltat.

Végezetül egy angol nyelven megjelent könyvről emlékszünk meg, mely tárgyánál és szerzője származásánál fogva jogot formálhat arra, hogy hálás elismeréssel vegyünk róla tudomást. Löw Lipót New-Yorkban élő fia, *William N. Löw* hites ügyvéd és közjegyző, a kit a tavalyi Löw-ünnepségek alkalmából a hazában köszönteni szerencsénk volt, atyja életrajzát és a tiszteletére mondott emlékbeszédek angol fordítását tette közzé.

Az idegenbe szakadt, de hazáján lelkének nemes hevületével csüngő szerző, atyjának méltó fia, a világtengeren túl gyarapítja a magyar név dicsőségét és kitünő műfordításaival a magyar génius alkotásai iránt széles körben bámulatot kelt. Neki köszönjük, hogy Mikszáth, Madách és különösen Petőfi szellemének hódolattal adóznak Amerikában.

A fiui kegyelet vezette jeles tollát, midőn atyja életét rajzolta. Löw Lipótnak az Egyesült Államokban élő ivadékai, az ő gyermekei és unokái számára írta és ezeknek ajánlja könyvét. Meleg bensőséggel, a nagy férfiu iránt való bámulattól áthatva, de túlzás nélkül, nemes tartózkodással mondja el Löw életénet történetét. Dicsőségét az életrajzot megelőző 1911. júniás 4-én Szegeden írt óda: „In memoriam“ zengi.

Büszkék vagyunk a legnagyobb magyar rabbinak az ujvilágban élő fiára is és hódolattal adózva Löw Lipót emlékének, William N. Löwnek meleg üdvözlötünket küldjük.

A felsőkereskedelmi iskolai főigazgató rendelete a tanároknak az ünnepnapokon való tanítás kötelezettsége alól történő felmentése ügyében.

3908/1912. Tudomásvétel és megfelelő eljárás végett értesitem a t. Igazgatóságot, hogy a nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak f. é. szeptember 13-án 30176. sz. a. kelt rendelete értelmében a felsőkereskedelmi iskolákban működő nem katolikus vallású tanárok saját vallásfelekezeti nagyobb ünnepnapjaikon előzetes kívánságuk alapján igazgatójuk részéről felmenthetők a tanítás kötelezettsége alól. Hasonló eljárás követhető tehát az izraelita vallású tanárookra nézve is fontosabb és nagyobb, (péld. újév napján és az engesztelő napon) ünnepeik alkalmával.

A mennyiben azonban ily ünnepek több egymás után következő napra terjednének, a tanítási kötelezettség alól való esetről-esetre történhető felmentés csak a főünnepre korlátozandó és a kisebb jelentőségűekre kivételesen csakis akkor, ha az a tanítás és vizsgálatok rendszeres folyását meg nem zavarja, vagy azoknak érdeke egyáltalán nem szenved. A tanítási órák alól felmentett tanárokat az igazgató rendelkezésének megfelelően tanártársaik kötelesek helyettesíteni. A t. Igazgatóság gondoskodik róla, hogy a fentebbi kedvezményeket csakis az ünnepnapok vallási céljaira előzetes kívánságaik alapján az igazgató jóváhagyásával vehessék igénybe az érdekeltek, mert e kedvezmény megadásának erkölcs-nevelési indoka is van, t. i., hogy a rendtartás 16. §-a értelmében a tanár nemes példaadással oda hasson, mikép az ifjuság vallásos érzülete ápoltságáé.

Budapesten, 1912. szept. 27.

Dr. Schack Béla
főigazgató.

KRÓNIKA.

— **Leopold Sándor.** Mély fájdalommal emlékszünk meg *Leopold Sándor*, a X. izr. községkerület elnökének és a szekszárdi hitközség diszelnökének elhunytáról. Az igaz érdemet megillető kegyeletes hódolattal adózunk neki. A magyar zsidóság legnemesebb bajnokainak sorában állott. A legjobbak egyike volt. Mély szeretet kapcsolta vallásához és hitfelekezetéhez, a melynek teljes életén át szívesen szentelte erejét és munkáját. Az ősi hagyományok tisztelete a haladás céljai és törekvéseiért való lelkesedéssel egyesült benne. Leghőbb óhaja a magyar zsidóságban duló viszály megszűnése volt és minden igyekeztével azon iparkodott, hogy az ellentétek elsimuljanak és a béke ismét helyreálljon. Felekezetének körén tul is elismerés és nagybecsülés övezte a gazdag tevékenységű, dús érdemű férfiut, a kinek ravatala mellett impozáns módon nyilatkozott meg a részvét. melyet elhunyt széles körben keltett. *Dr. Rubinstein* Mátyás és *Dr. Ungar* Simon főrabbiak voltak a gyász tolmácsai és méltatták életének nemes tartalmát, törekvéseinek magas céljait és ideáljait. Emlékezetére a szekszárdi hitközség és a X. községkerület december 1-én gyászistentiszteletet tart.

— **Ünneplés.** A galgóczi hitközség nagyérdemű főrabbija, *Rosenfeld* József élete hetvenedik évének betöltése alkalmából bensőséges ünneplésnek

részese volt. A kiváló papot, a ki az ország legjelesebb talmudistái között foglal helyet, a ki mintaképe a vallási türelmességnek és lelkeszi működésében mindenkor a békét és harmóniát kereste, az egész vidéken nagyra-becsülés és népszerűség övezi. Meghonosította a magyar szót a galgóczi hitközség templomában és teljes életén át példás összhangzatban tüntette fel a valláshoz való rajongó szeretetet és erős nemzeti érzületet. Hivei és másvallású tisztelői a figyelem számos jelével örvendeztették meg; érdemeit veje, *Liebermann* Jakab lévai főrabbi és *Vajda* Miksa igazgató-tanító méltatták.

— **Rabbiválasztás.** A *karánsebesi* hitközség a Dr. Horovitz József távozása folytán megüresedett rabbiszéket Dr. *Deutsch* Ernővel töltötte be.

— **Dr. Blau Lajos** professzor a Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaft des Judentums meghívására a boroszlói Lessing-páholy ünnepi termében dec. 30-án előadást tart, melynek tárgya az egyiptomi papirusleletek és a talmud kölcsönös világitásban.

— **Ötven év.** Érdemes munkásság félszázadára tekint vissza *Goldmann* Samu, a nagykanizsai hitközség kedvelt, népszerű kántora. Példás kötelességtudással, rátermettséggel, a hivatáshoz való szeretettel töltötte be mindig tisztjét. Élő krónikája a hitközségnek, a melynek ügykezelésében is értékes munkát végez és a melynek több jótékonycélu egyesületét mintaszerű pontossággal adminisztrálja. Előzékeny és szolgálatkész, szívesen mozdít elő minden jó ügyet. Meg nem tört erőben és lankadást nem ismerő buzgósággal folytatja most is sokoldalú tevékenységét és végzi munkáját lelkesedéssel és szakértelemmel. Szabad óráiban pedig a szent nyelvet műveli és a zsidó irodalommal foglalkozik, a melynek régi és új termékeit egyforma alaposággal ismeri. Élénk érdeklődéssel viseltetik a tudomány minden haladása, a felekezet minden törekvése iránt és ezért megérdemli, hogy elismeréssel emlékezzünk meg róla.

— **Az IMIT felolvasásai.** Az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat nov. 12-én tartotta meg első felolvasását. Dr. *Kiss* Arnold a messianizmusról adott elő, *Lenkei* Henrik Salamon és *Jób* című versét, *Ujvári* Péter szezonkeresztények című novelláját olvasta fel. A Pesti Lloyd-társulat disztermében egybegyűlt nagyszámu, előkelő hallgatóság feszült figyelemmel kísérte és elismerésének élénk nyilvánításával hálalta meg a felolvasásokat.

— **Az Országos Izrael. Patronage Egyesületnek** új fiókjai alakultak *Vágszereden, Ó-Becsén* és *Sátoraljauhelyen*.

— Az **ITO** iránt való érdeklődés egyre fokozódik. Tagjainak száma folyton növekszik és közel van már a 3000 hez.

— **A százasbizottság működése.** A százasbizottságtól kiküldött autonómiai, propaganda és végrehajtó bizottság novemb. 25-én ülést tartott. Élénk eszmecserék után albizottságokat szerveztek a munkák folytatására, illetve kellő előkészítésére.

— **A Magyarországi Cionista Szervezet** okt. 27-én és 28-án *Beregi* Ármin elnöklésével országos értekezletet tartott, a melyen a központi

vezérlőbizottságot Dr. Lewin Semárja és Dr. Korngrün Fülöp képviselte. Dr. Lewin előadása nagy hatást tett a cionista törekvések híveire.

— **Lilien-kiállítás.** Dr. Patai József, a Mult és Jövő szerkesztőjének buzgóságából a művészet iránt érdeklődő közönségnek alkalma volt Lilien E. M., a biblia ihletett illusztrátorának remek műveiben gyönyörködni. A Könyves Kálmán Társulat termeiben rendezett kiállítás novemb. 20-án nyílt meg nagyon előkelő közönség jelenlétében. A nagy művész alkotásainak számos bámulója akadt.

— **A szombatesti 8 órai záróra.** A szombatot tartó kereskedők és iparosok nevében Korein Dezső budapesti nagykereskedőtől vezetett küldöttség Beöthy László kereskedelemügyi miniszter és Kálmán Gusztáv államtitkár elé járult és átnyújtotta a kérelmezők memorandumát, a melyben abbéli kívánságukat adják elő, hogy az esti nyolc órai zárás szombat este vagy egyáltalán ne legyen kötelező, vagy a szombatot megtartó zsidó kereskedőknek engedessék meg kivételesen, hogy üzletük esti tíz óráig maradhasson nyitva. A küldöttség mind a minisztertől, mind az államtitkártól kedvező elintézésrel biztató választ kapott.

Lelkészi mint községi előjáró. A közigazgatási bíróság 1912. március 26-án 7891/1911. K. sz. alatt érdekes elvi jelentőségű ítéletet hozott. Az 1886. évi XXII. törvénycikk 75. §-a rendelkezése szerint „a lelkész” községi előjáróvá nem választható. Egy vidéki városban — mint a Közigazgatási Döntvénytár 1912. évf. XI. számában olvassuk P. Antal római katolikus lelkész, ki azonban lelkészi teendőket nem végez, városi tanácsossá választott. Ezen választás ellen a közigazgatási bíróságnál panaszt emeltek azon alapon, hogy az említett törvény rendelkezése szerint P. Antalt, mint lelkészt nem lett volna szabad községi előjáróvá megválasztani. A bíróság a panasznak helyt nem adott és ítéletileg kimondotta: „A községi törvénynek az a rendelkezése, hogy a „lelkész” községi előjáróvá nem választható, csak arra a lelkészre vonatkozik, a ki az illető községben a lelkészi teendőket tényleg ellátja, más lelkésznek községi vagy rendezett tanácsu városi tisztségre való alkalmazását azonban a törvény nem tiltja.” A bírói ítélet indokolása így szól: „A törvény ezen kifejezéssel a „lelkész” nem mint gyűjtőfogalommal általában a lelkészi állásra állapította meg az összeférhetetlenséget, hanem határozottan egy bizonyos lelkészt jelöl meg, a ki alatt pedig csak az a lelkész értendő, a ki az illető községben a lelkészi teendőket tényleg ellátja.” (Dr. G. Zs.)

— **Hitközségi alkalmazottak és a munkásbiztosítási törvény.** A kereskedelemügyi miniszter 1912. szeptemb. 4-én 40061/VI. D. sz. a kelt rendeletével egy konkrét esetből kifolyólag kimondja, hogy a hitközségek alkalmazottai betegség esetére nem biztosítandók. A határozatot a következő szavakkal okolja meg: „a hitközségi alkalmazottak nem esnek biztosítási kötelezettség alá. Hazai felekezeteinknek országos törvényeken alapuló közjogi jellegre való tekintettel ugyanis törvényhozásunk mindenkor, midőn a felekezeteinkre és hitközségekre vonatkozólag intézkedik, ezeket soha sem érti az egyesületek vagy közintézetek általános elnevezése alatt, hanem kifejezetten egyházakat, hitközségeket említ s mivel ezzel szemben az 1907: XIX. t. c. csak általában szól egyesületekről, közintézetekről: a hitközségeket ezen elnevezés alatt a törvényhozás nem érthette.”

Tartalom: Lelkiismereti szabadság. — Rabbénu Gersom tilalma. Dr. Vajda Béla. — A zene- és énekművészet diplomáinkban. II. Moór Károly. — A szervezet. I. — Irodalmi szemle II. — Főigazgatói rendelet. — Krónika.